

historisch
genootschap
wormer

torenklanken

nieuwsbrief nummer 5 - maart 2007

Woord vooraf

 Trees Korver

"Het genootschap leeft!" Dit lees ik in Torenklanken 1 van 2006.

Passend is deze uitspraak gedaan door Jan Blokker. We kijken terug op een prachtig jaar waarin ons genootschap groeide naar 235 leden. In november hebben wij een "korte" jaarvergadering gehouden. Tijdens deze avond werd ons eerste jaarboek uitgereikt en aan de reacties te zien was iedereen er heel blij mee. Wat een mooi boek is het geworden en onze complimenten zijn dan ook voor de redactieleden, Frank Tjeertes, Els Mak en René van Maanen.

Een *collectors item* is het zeker, je zou er hebbertig van worden!

Helaas hebben onze redactieleden Joke van der Stok en Jaap Oud te kennen gegeven om te stoppen met het maken van onze nieuwsbrief Torenklanken. Wij willen hen hartelijk bedanken voor hun inzet.

Een nieuw jaar is aangebroken met daarin weer veel plannen, ideeën en structuur. Veel leesplezier.

Op onze Genootschapsavond op donderdag 16 november 2006 in "De Wijngaard" werden de eerste twee exemplaren van ons eerste jaarboek uitgereikt door de burgemeester van Wormerland, Peter Tange.

De gelukkigen waren uw voorzitter Jan Blokker en zoon Pieter van Bertus Grandiek (†). Zij worden beschouwd als de grondleggers van het Genootschap.

Iedereen werd verrast door een soldaat uit vroeger tijden en een marketenster, die onder het geluid van krijgsgewoel de kerkzaal kwamen binnengeloopen.

Woord van het bestuur

 Jan Blokker

Inmiddels hebben we het eerste jaar na de "geboorte" van ons Genootschap achter de rug. We hebben ons best gedaan om het u naar de zin te maken.

Er ligt nu een nieuw jaar vóór ons. Voor het hele jaar hebben we onze voorname evenementen al vastgelegd. U ziet dat in de agenda achter in deze nieuwsbrief.

Binnen het bestuur hebben we ons voor dit jaar voorgenomen onze activiteiten zo veel mogelijk te stroomlijnen, zodat alles gladjes kan verlopen; het "jaar van de structuur"!

Ambities genoeg. Sinds kort is er een werkgroepje, dat speciaal onderzoek gaat doen naar *Martinus Duncanus* (Maarten Donk), die hier in Wormer een Latijnse school had, zo rond 1650.

En dan gaan we u in november ons tweede jaarboek aanbieden. Ook dat is geen geringe klus, maar er wordt met groot enthousiasme aan gewerkt.

Vooraf bij het organiseren van onze avonden en onze expositie op Monumentendag kunnen we zeker nog wel uw hulp gebruiken. Als u denkt ons daarbij van dienst te kunnen zijn, neemt u dan contact met ons op.

Vele handen maken tenslotte licht werk!

Geweld tegen ambtenaren

 René van Maanen

Binnenland

di 4 juli 2006

Richtlijnen voor agressie tegen ambtenaren

DEN HAAG - Het ministerie van Binnenlandse Zaken komt binnenkort met duidelijke richtlijnen omtrent agressie tegen overheidspersoneel. In het manifest staat omschreven wat de tolerantiegrens is, maar ook hoe een overheid ambtenaar zich moet gedragen.

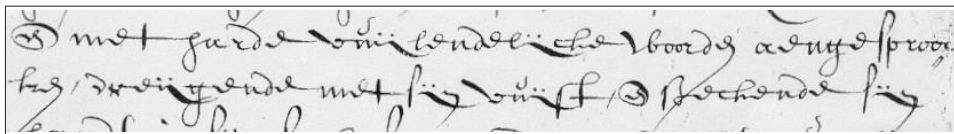
Je zou zeggen; dat werd tijd...

Reeds in 1635, zo lezen we, werd Jan Cornelisz. Hemsbrock, die de impost van het gemaal in Wormer pachtte, achterna gezeten door een woedende Jan Lammertsz. Molenaar.

Het gaat hier om een akte uit het Oud Notarieel Archief van Wormer (inv. nr. 5626, 7 maart 1635), aanwezig in het Waterlands Archief te Purmerend.

Zo'n pachter betaalde als het ware belasting vooruit aan de Staten van Holland. De accijns op het gemalen graan viel hem dan toe. Dat kon een winstgevend zaakje zijn, mits de pachter of zijn assistent, de gaarder, de meelomzet scherp controleerde

Aanvankelijk bleef het bij 'seer qualijk en met harde vuylendelijcke woorden' aanspreken, waarbij hij dreigde met zijn vuist. Gelukkig kon Jan Hemsbrock wegvluchten.

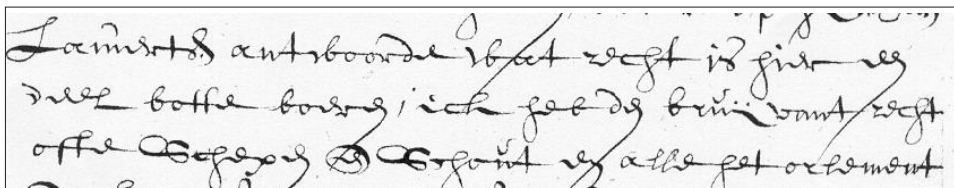

met gader vuylendelijcke woorden aengespro-
ken dreigende met sij vuyt bechende sij

Twee maanden later echter kwam Jan Lammertsz. Molenaer de arme pachter weer opzoeken. Omdat die dag de zeelen van het gemaal werden geïnd, rook Jan Hemsbrock niet gelijk onraad. Hij groette dan ook vriendelijk, maar kreeg "goeden dach, stucke dieffs" als groet terug. En daarbij bleef de agressie tegen het overheidspersoneel niet.

Jan Molenaer roste er gelijk op los, sloeg hem drie of vier maal toe op het hoofd, zodat 'hem die hoet vant hooft is gevallen' en toen Hemsbrock zijn hoed wilde oprapen, kreeg hij nog een schop na.

"Wat schort u op mij" probeerde Jan Hemsbrock nog. "Wij zijn in een plaets van recht. Heb ick u wat misdaen?"

Lammertsz antwoorde wat recht is gien re-
dree botte boeven, ick heb de bruij vant recht
ofte seggen. Oegant is alle het orlement

Dit kon Jan Lammertsz. Molenaer niet bedaren. Integendeel. "Wat recht is hier een deel botte boeven, ick heb de bruij vant recht ofte schepen ende schout en alle het orlement."

Toen hij daarop zijn hand in zijn zak stak, was voor Jan Hemsbrock kennelijk de tolerantiegrens overschreden, want hij vluchtte over het ijs (ja ja, toen waren er nog winters) naar het huisje van de schout. De razende Jan Molenaer ging hem tot in de keuken van het schoutshuis achterna.

Blijkbaar was de schout zelf niet thuis, en het zou er slecht uit hebben gezien voor Jan Hemsbrock, als de vrouw van de schout ook niet thuis zou zijn geweest. Maar gelukkig voor Hemsbrock was de 'schoutin,' zoals zij genoemd wordt, er wel. En gelukkig was zij ook niet bang uitgevallen. Eerst riep zij de woesteling tot de orde. "Compt hier uut, ick heb u wat te seggen," en werkte hem daarna de deur uit. Dat Molenaer daarbij zijn hand in zijn zak stak, alsof hij zijn mes daaruit wilde trekken, bevreesde haar niet.

Weer buiten schreeuwde Molenaer van een afstandje, terwijl hij met zijn vuist zwaaide; "ick sal de schelm noch wel vinden."

Pas toen enkele collega's van Hemsbrock erbij gekomen waren, en hem toezegden dat zij "hemt wel sullen leeren," durfde onze pachter zijn collecteurs-huisje weer te betreden.

Zaans Liedeken

 Nicolaas Beets

*Het IJ is breed, de Zaan is breed.
Wie wil de Zaan bevaren?
De meisjes zijn er net gekleed
Zooals voor honderd jaren.
Haar oogen blaauw en blank haar vel
Ik mag de Zaansche meisjes wel.*

*Het IJ is breed, de Zaan is breed
Wie wil de Zaan bevaren?
Men vindt er molens bij de vleet
En rijke molenaren.
Maar wie de slanke dochters ziet
Denkt aan de dikke molens niet.*

*Het IJ is breed, de Zaan is breed
Wie wil de Zaan bezoeken?
Czaar Peter droeg er 't ambachtskleed
En at er pannekoeken.
Maar 't heeft hem levenslang berouwd
Dat hij geen Zaansche had getrouwd.*

Het *Zaansch Liedeken* werd door Nicolaas Beets in 1841 gepubliceerd in de Almanak van 't Nut. Het gezicht op de Zaan is ontleend aan een gravure van van J.E. Grave naar een tekening van J. Bulthuis (uit de collectie Honig van het Gemeentearchief Zaanstad).

Conservering van een makelaar

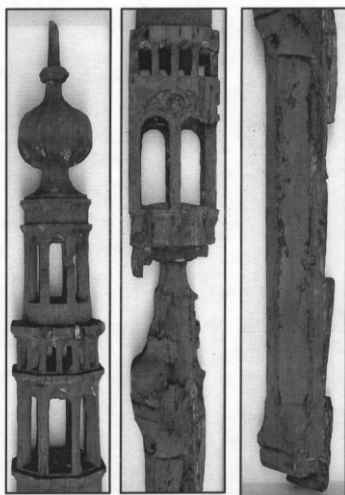
 Trees Korver

Bij toeval stuitte Jan Blokker enige tijd geleden via internet op een rapport over de conservering van een makelaar die gestaan heeft op de gevel van het pand Dorpsstraat 356. Dit houten huis staat naast het voormalige gemeentehuis van Wormer.

De houten makelaar in de vorm van de beschuittoren is in 2003 geconserveerd door de derdejaarsstudenten van de restauratorenopleiding aan het Instituut Collectie Nederland. Deze zijn gespecialiseerd in hout en meubelen. De vermoedelijke datering van deze makelaar is tussen 1620-1650. De afmetingen van de makelaar zijn: 258 cm hoog, 17 cm breed en 17,5 cm diep. Het is gemaakt naar een model van de beschuitbakkerstoren die van 1620 tot 1896 in Wormer heeft gestaan. De makelaar was in een zeer slechte conditie. Oorzaak hiervan is dat delen van het hout zijn weggerot en de verf is gaan afbladderen. Er ontbreken ook wat onderdelen, zoals lijstwerk en het 'basement' van de toren dat op de gevel van het huis rustte.

de
beschuitoren

conservering
van een
wormer
torenmakelaar

Studenten

Aafke Coolijmans
Silvia van de Goorberg
Sylvia Nijhuis
Harrie Schult
Miko Vasques Dias

Begeleiding ICN

Karin de Goede
Herman den Otter

Na het conserveren van de torenmakelaar blijft het een kwetsbaar object. Delen van het hout zijn vermolmd waardoor transport bijna niet mogelijk is. Er is een kist op maat vervaardigd om de makelaar te beschermen en te ondersteunen. Het rapport met alle gegevens over deze makelaar was vermeld in de aanwinstenlijst van de Bibliotheek Rijksdienst voor Monumentenzorg Zeist van mei/juni 2006. Jan Blokker heeft het via het Waterlands Archief in samenwerking met de Bibliotheek Waterland te Purmerend opgevraagd. Het opvragen gaat via IBL (Interbibliothecair Leenverkeer).

Ondertrouwkaartje

 Trees Korver

Van Agaath Rijks uit Krommenie hebben wij drie ondertrouwkaartjes uit 1902, 1907 en 1911 gekregen. Hieronder ziet u het oudste ondertrouwkaartje van het aanstaande bruidspaar E. Woud Wz. en J. Groot Dd. U kunt zien hoe prachtig het papier is uitgesneden. Een bloesemtak hangt door het venster met twee hoorns aan weerszijden om het huwelijk aan te kondigen. In de bloesemtak hangen twee ringen.

Huwelijkse vingerhoeden.

Puriteinen weigerden trouwringen te dragen omdat zij sieraden frivool achtten. In koloniale tijden wisselden paartjes *huwelijks vingerhoeden* uit, een bruikbaar en praktisch geschenk. Maar na de trouwpartij zaagden ze vaak de bodem eraf om zo een ring te maken. Wat ook de cultuur mag zijn, welke eeuw, mensen hebben altijd het belang van de verzegeling van hun verbond met een ring erkend.

Maar waarom de derde vinger aan de linker hand?

Er zijn vele theorieën waarom speciaal deze vinger de huwelijkse trouw symboliseerde. De oude Romeinen en Egyptenaren geloofden dat er een ader genaamd vena amoris (liefdesader) direct van die vinger naar het hart liep.

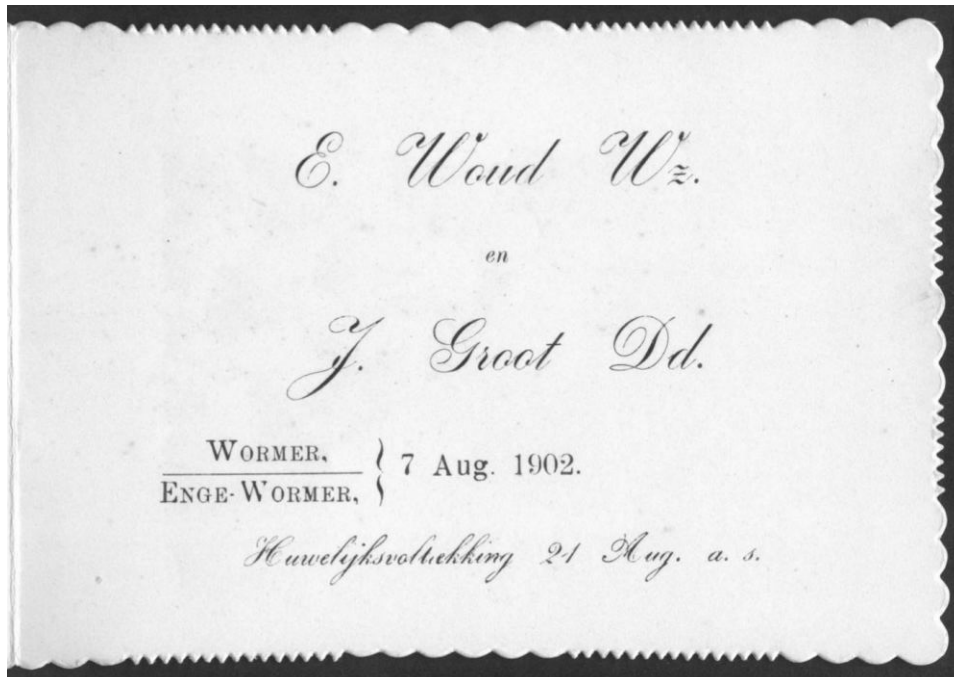
Schenkingen

 Thérèse Korver

- Twee foto's van de brand bij Remmert Dekker, ontvangen Van Dick Zwart.
- Verslagen over de bejaardenuitjes vanaf 1948, notulen van het comité organisatie bejaardenuitjes. Ontvangen van de laatste voorzitter de heer Luttkhuizen.
- Plakboeken met o.a. oude schooltekeningen van kinderen die op school West zaten. Ontvangen van de Culturele Raad Wormerland, Tiny van Soelingen.
- Doos met knipselboeken, ontvangen van SHOK, Thijs Ris.
- Drie prachtige ondertrouwkaartjes van Agaath Rijks uit Krommenie.
- Artikelen met herinneringen over gebeurtenissen in Wormer, met name gedurende de Tweede Wereldoorlog en met betrekking tot de Papierfabriek Van Gelder, geschreven door Abram (Bram) Kemp, geboren 20.09.1928 te Wormer en zijn tweelingbroer Klaas Kemp (overleden 1994). Ontvangen van Bram Kemp.
- Drie plakboeken met krantenknipsels van Clea Boerlage.

Geschonken spullen zullen wij goed bewaren en beheren.

Hartelijk dank hiervoor!

Beschuiststoren 1620 – 1896

 Trees Korver

De locatie van de oude beschuiststoren was het midden van de huidige Dorpsstraat. Toen lag er een pad met een wegsloot. De wegsloot is in de loop der jaren gedempt en het pad is een Dorpsstraat geworden met heuse klinkertjes. Daarom heeft de *Stichting Beschuitstoren* gekozen voor de meest haalbare plek. Dat is tussen Dorpsstraat 125 en 135, waar nu een rij arbeiderswoningen uit 1920 staat. Een nieuw plan getekend door FKG Architecten in samenwerking met Woningstichting Wormer. Er komen twee blokken met drie huizen omheen te staan. Hierdoor ontstaat er een half open pleintje met bankjes en bomen.

De functie van de beschuiststoren was een soort veiligheidstoren om brand te voorkomen. De bel klonk om 18.00 uur en dan wisten de beschuitbakkers dat zij hun vuren moesten doven. Om 0.00 uur luidde de klok opnieuw, dan mochten zij de vuren weer aansteken.

Vanaf de Zandweg en vanuit Jisp is de nieuwe toren goed te zien. Het wordt een soort baken in Wormer, een herkenningspunt voor de inwoners. Het ontwerp is gemaakt n.a.v. foto's en tekeningen die nog beschikbaar waren uit die tijd. De toren wordt 28 meter hoog en heeft aan de oost- en westkant een wijzerplaat. Of de klok weer gaat luiden in de toren, dat moeten wij afwachten. De projectontwikkelaar *Woningstichting Wormer* hoopt samen met Bouwbedrijf van der Gragt en Somass BV het Beschuitstorenproject eind 2008 gerealiseerd te hebben.

Na "112" jaar heeft Wormer weer een beschuiststoren. Een veiligheidstoren toen... een alarmnummer nu!

Tijdens de voorlichtingsbijeenkomst in "Torenerf" werden de belangstellenden door de architect *Jan Goedhart* op de hoogte gebracht van de plannen.

Oproep

 Thérèse Korver

De redactiecoördinator van *Torenklanken* roept jullie allen op historische verhalen en losse foto's van en over Wormer bij mij in te leveren.

Stuur kopij het liefst als Word-bestand, zonder al te veel opmaak. Foto's graag als losse bestanden (jpeg en gescand op 300 dpi) meesturen.

Gebruik ons E-mail adres: redactie@genootschapwormer.nl

Kan het niet digitaal, stuur het dan per post naar Merckenrif 185, 1531 MP Wormer. Ingezonden foto's krijgt u altijd terug.

Monumenten toegelicht

 Frank Tjeertes

Op initiatief van vereniging Zaan's Erfgoed en Woningstichting Wormer worden de veertien Rijksmonumenten in Wormer voorzien van een bordje aan de gevel met toelichting over het betreffende monument.

Op 25 januari 2007 heeft wethouder Roos een overzichtsbord bij de Zaanbrug onthuld. Het bijna voltallige bestuur van ons genootschap was aanwezig bij de feestelijke onthulling van dat eerste bord. Op het bord wordt uitleg gegeven over de panden van het Lassie-complex.

Het bestuur is blij met het in deze vorm 'onder de mensen' brengen van een stuk historie van ons dorp.

Hongerstaking dienstweigeraars

 Nico Koelemeijer

Enkele weken geleden ontving ik van de heer C. Bakker, woonachtig in Duitsland in de omgeving van Stuttgart, een krantenartikel over een hongerstaking van dienstweigeraars op Spijkerboor.

Het Fort bij Spijkerboor is een van de 42 forten van de Stelling van Amsterdam. Het is gebouwd tussen 1899 en 1911 en was indertijd één van de modernste en zwaarst bewapende forten van de Stelling van Amsterdam, voorzien van een hefkoepel met een dubbelloops 10,5 centimeter kanon.

Tijdens de Eerste Wereldoorlog werd het fort gemobiliseerd. Er waren toen 200 soldaten gelegerd.

Van 1918 tot 1920 was het fort in gebruik als gevangenis voor dienstweigeraars.

De schrijver *Herman de Man* was eind 1918 onder andere in dit fort gevangen gezet wegens dienstweigering.

De dienstweigeraars in het fort gingen in hongerstaking, omdat naar hun mening de aardappelen niet te eten waren. De staking duurde van 12 tot 17 maart (1919 of 1920: het krantenartikel vermeldt geen jaartal).

De minister van Justitie Th. Heemskerk antwoordt op 22 april op kamervragen van de heer Kolthek:

Naar de geldende voedingsregeling worden niet elken dag, en nimmer aardappelen alleen verstrekt, en wordt een niet geringe hoeveelheid brood gegeven.

Aardappelen vormen dan ook niet het hoofdbestanddeel van de voeding. Dit moge blijken uit het volgende overzicht van hetgeen naar die regeling als middagvoeding moet worden verstrekt:

viermaal per maand erwtensoep,

tweemaal per maand bruine boonen met spek,

tweemaal per maand capucijners met spek,

viermaal per maand vleeschsoep,

tweemaal per maand gort niet karnemelk,

tweemaal per maand aardappelen met stokvisch, tweemaal per maand aardappelen met zoutevisch,

twaalfmaal per maand aardappelen met groenten,

terwijl het dagrantsoen brood zes ons per persoon bedraagt.

Bij gebreke van karnemelk wordt zoetemelk en van zoutevisch of stokvisch worden groenten of peulvruchten verstrekt.

Nieuwsgierig geworden rijst de vraag, of er ook mensen uit Wormerland gevangen zijn gezet als dienstweigeraars en of er ook andere bekende Nederlanders vast hebben gezeten.

We komen zeker nog op dit onderwerp terug!

Betalingsverzoek

 penningmeester

Verreweg de meeste leden hebben voor de betaling van de contributie een incasso-machtiging afgegeven, maar er is ook een aantal leden, dat er de voorkeur aan geeft, om zelf ieder jaar het verschuldigde bedrag over te maken.

Wij vragen hun daarom de contributie van € 15,00 voor het jaar 2007 binnen twee weken over te maken op bankrekening 1145.40.179 van *Historisch Genootschap Wormer* te Wormer?

Voor diegenen, die het aangaat, is een herinneringskaartje gehecht aan deze nieuwsbrief.

Overigens, u kunt altijd alsnog een machtiging afgeven. Dan bent ú van de rompslomp verlost en wij zijn gelukkig...

Voorjaarsavond

 Jan Blokker

Op dinsdag 13 maart houden wij onze voorjaarsavond in "De Wijngaard" aan de Dorpsstraat 134A.

We zetten dan onze wandeling door het dorp voort.

De vorige keer zijn we bij de Middentil gebleven en deze avond willen we ferm doorlopen tot Hoek van Bosch.

En zoals gebruikelijk zal Jan Vink ons dan bijpraten over hetgeen wij onderweg tegenkomen.

Dat wordt weer heel gezellig!

dinsdag 13 maart 2007
voortzetting van de
wandeling door Wormer
met Jan Vink
in "De Wijngaard"
Dorpsstraat 134A
's avonds om 20:00 uur

toegang gratis
voor iedereen

historisch
genootschap
wormer

Agenda

Trees Korver

- *Dinsdag 13 maart 2007* aanvang 20.00 uur voorjaarslezing met lichtbeelden gepresenteerd door Jan Vink in De Wijngaard.
- *Dinsdag 15 mei 2007* aanvang 20.00 uur jaarvergadering in De Wijngaard.
- *Zaterdag 8 september 2007* expositie op Monumentendag in de Nieuwe Kerk achter het Moriaanshoofd.
- *Dinsdag 13 november 2007* aanvang 20.00 uur genootschapavond met een lezing, tevens wordt dan ons jaarboek 2007 gepresenteerd.

Genoeg leuke avonden voor u als lid van het genootschap, schrijft u het alvast in uw agenda?

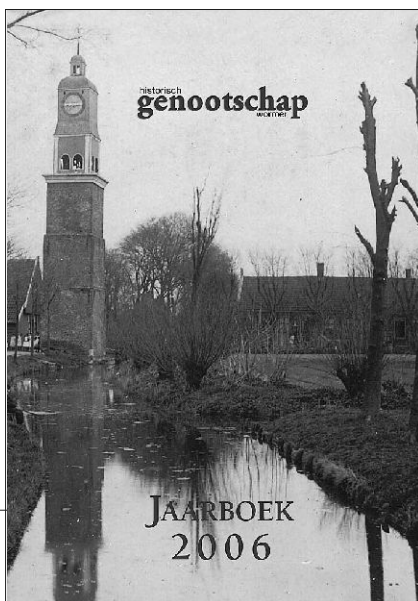
Jaarboek 2006

Frank Tjeertes

Het Jaarboek 2006 is weer te koop. Een exemplaar kost € 20,00.

Wij hebben *Pasman Boek en hobby* aan de Zaanweg 100 te Wormerveer bereid gevonden de losse verkoop van ons Jaarboek op zich te nemen.

Er zijn 50 stuks bijgemaakt, dus haast U!

Colofon

Torenklanken is een kwartaaluitgave van het Historisch Genootschap Wormer

Coördinatie nieuwsbrief: Trees Korver

Historisch Genootschap Wormer
p/a Merckenrif 185, 1531 MP Wormer
opgericht 14 december 2005

KvK-nummer 34242956

Rabobank 1145.40.179

telefoon (075) 642 3798

e-mail: postbus@genootschapwormer.nl

website: www.genootschapwormer.nl

Bestuur:

Jan Blokker, voorzitter

Trees Korver, secretaris

Bert Vreeswijk, penningmeester

Frank Tjeertes

Nico Koelemeijer